

THE ROLE OF THE CHURCH IN THE BUILDING OF GREATER ROMANIA – A GOSPELL PERSPECTIVE

Ovidiu Druhora

Prof., PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: The present article aims to provide a brief retrospective on the role of the Church in the modern history of Romania and especially in the process of making Great Romania. Uniquely to this approach, we propose to make an analysis from the perspective of the evangelical church and, above all, to write down some historical moments when the Church transmitted a clear message of unity and brotherly connection. The Evangelical Church exists as a reflection in space and time of the triad: scripture - history - the church, and this fact can give us today a paradigmatic vision, one valid and relevant. As it was interpreted and applied in the historical context at the beginning of the 20th century, and equally relevant today, at the beginning of the 21st century.

Keywords: church, unity, history, identity, ethnic, culture

„Astăzi, la o sută de ani de la înfăptuirea României întregite, este bine să știm că unirea noastră s-a tot făcut, secole la rând, începând cu prima pomenire a numelui de Țară Românească (Romania, Valachia), fapt întâmplat spre finele mileniului I al erei creștine. Românii au intrat în istorie, ca popor neolatin gata constituit, odată cu italienii, cu francezii, cu spaniolii, cu portughezii etc., adică prin secolele al IX-lea și al X-lea, după Hristos, și de-atunci, urmând vechea tradiție moștenită din statul roman, și-au alcătuit comunități organizate. Nicolae Iorga a scris, poate, cele mai frumoase cuvinte în proză despre România și țările ei de demult: „În timpurile cele vechi, românii nu făceau nici o deosebire în ceea ce privește ținuturile pe care le locuiau; pentru dânșii, tot pământul locuit de români se chema Țara Românească. Țara Românească erau și Muntenia, și Moldova, și Ardealul, și toate părțile care se întindeau până la Tisa chiar, toate locurile unde se găseau români.”¹

Unirea a făcut-o poporul roman. Aceasta este sintagma de la care pleacă în analiza lui academicianul Ioan Aurel Pop, rectorul UBB și Președintele Academiei Române. În tot acest proces complex de faurire a neamului și a statului, biserica a jucat un rol foarte important. Cu toate diferențele care existau între diferitele confesiuni, și mai exista încă, Biserica Ortodoxă, Biserica Greco – Catolică și Biserica Evanghelică din România au avut un rol însemnat în realizarea marii uniri. În general se vorbește de rolul celor două biserici istorice mari, cea ortodoxă și cea greco-catolică, și mai puțin sau aproape deloc despre rolul bisericii evanghelice (biserica luterană – protestantă, de Confesiune Augustană). Aceasta din urmă, a fost văzută mereu ca o „entitate extra muros”². Ca biserica etnică, cu limba de propovăduire germană, ea este parte integrantă a minorității germane, iar atestarea istorică pe aceste meleaguri datează de aproximativ 800 de ani. În 1222 regele maghiar Andrei II a dat „*bula de aur*” – un document (cu pecete de aur), care reglementa relațiile dintre grupurile etnice din Transilvania, iar doi ani mai târziu, în 1224 aceiași

¹ Ioan Aurel Pop, Revista Genesis, Editia 41, Septembrie 2018, Chicago, IL, p 20

² *Extramuros* – înafara zidurilor cetății, înafara comunității religioase sau eclesiale

rege a creat un cadru juridic pentru sașii transilvăneni, prin Diploma Andreană (Andreanum), care a reconfirmat privilegiile coloniștilor germani. Libertățile și privilegiile formulate se referă la provincia Sibiului și la împrejurimi. Sașii aveau dreptul să-și aleagă judele și preoții, să organizeze târguri și să facă comerț, în schimb, erau obligați la echiparea unei oști de 500 de militari și plăteau anual 500 de arginți pentru susținerea acestui proiect.³ Astăzi, după aproape opt secole, Biserica Evanghelică din România a rămas fidelă apărării intereselor statului roman și cultiva un climat de colaborare și comuniune cu toate celelalte confesiuni creștine din România. Episcopul vicar Daniel Zikeli marturisește despre modul în care sașii evanghelici se considera astăzi ca parte constitutivă la idealul de unitate al națiunii române: „ca biserica cu limba de propovăduire germană suntem parte integrantă a minorității germane. Suntem singura minoritate, care a fost membru constitutiv la întemeierea României Mari din 1918”⁴.

Prezentul articol își propune să sublinieze câteva momente istorice din parcursul devenirii noastre ca stat modern, în care Biserica, indiferent de confesiune, ne oferă o reflecție a unității ei de credință și de neam, mai ales atunci când este vorba de făurirea României Mari și participarea ei la actul Mării Uniri. Conducătorii Bisericii, preoții, pastorii și ierarhii au fost în fruntea tuturor inițiativelor legate de lupta pentru idealurile de libertate și unitate națională. Acești conducători au înțeles că doar împreună, se pot realiza aceste idealuri, au înțeles că marea unire se poate face doar atunci când după cuvintele psalmistului: „frății locuiesc împreună și lucrează împreună.”⁵

Factorii identitari ai națiunii române. Stalpii pe care s-a clădit unitatea statului român, sunt: limba, credința și biserica. Acești factori identitari ne-au păstrat marca noastră națională.⁶ Primul din acești factori identitari este limba. „Ne recunoaștem, oriunde am fi, prin limba pe care o vorbim. Limba este cea mai frumoasă creație spirituală, colectivă, a poporului român. Limba nu poate exista fără popor și nici poporul fără limba. Limba este ca un organism viu, care se naște, crește, se dezvoltă, și câteodată moare, odată cu poporul care a creat-o și caruia i-a servit drept mijloc de comunicare. Limba română este cel mai frumos monument colectiv al acestui popor”⁷. Inscripțiile din antichitate, descoperite în Dobrogea sunt 90% în limba latină (nu în limba greacă).

Un alt factor identitar, la fel de important sau poate mai important a fost credința creștină. Creștinarea neamului românesc a însemnat prelungirea unui factor de continuare a procesului de romanizare după retragerea aureliană. Avem zeci de marturii că credința a fost purtată în poporul român prin limba latină de către strămoșii noștri daco-romani. De unde vine forța acestei credințe? Creștinarea a fost în parte apostolică, de la sfântul Andrei, prin anumiți strămoși care au trăit pe pământul Dobrogei (Scitia Minor). Românii au avut parte de o creștinare treptată, populară, alături de greci, suntem un popor care nu are o dată anume când s-a creștinat (adinca prin decret regal al unui conducător politic care să ne fi obligat să devenim creștini). Mulți cercetători nu pot înțelege că la noi cuvântul lui Dumnezeu, Sfânta Scriptură, s-a răspândit din om în om și din aproape în aproape, prin convingere și nu prin constrângere. După edictul de la Milan (313) misionarii de limba latină au venit și ne-au întărit creștinismul firav care exista aici. Avem sute de marturii din secolul trei, înainte de retragerea aureliană că în rândul populației din Dacia se răspândise deja creștinismul. Era un creștinism criptic, credincioșii se recunosteau între ei prin semne, pentru că nu vroiau să lase urme care să le pună în pericol libertatea și viața. Inițialele grecești P și X, un porumbel pe un opait, semnul crucii sau semnul pestelui (*ichthus*) demonstrează faptul că creștinismul a venit pe acest teritoriu prin oameni simpli.

Cel de al treilea element identitar, spune academicianul Ioan Aurel Pop, este dat de către Biserica. La români Biserica este bizantino-slavă, prin ritul bizantin din cadrul slujbelor. Chiar și

³ Ferenc Pall – Szabo et Co., *O Istorie a Maghiarilor*, Editura Vilaghirnev, Cluj Napoca, 2014, p 33

⁴ Ziarul Libertatea, 2 octombrie 2018. Daniela Arama – scrisoarea episcopilor Reinhart Guib și Daniel Zekeli

⁵ Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună!, Psalm 132:1 (Biblia Ortodoxă) Psalm 133:1 Iată, ce placut și ce dulce este să locuiești frații împreună (Biblia Cornilescu)

⁶ Ioan Aurel Pop, *Conferința dedicată "MARII UNIRI"*, Deva, 29 iunie 2010 <https://www.youtube.com/watch?v=8sSkcSGRs2Q> – accesat azi decembrie 3, 2018

⁷ Idem

Biserica unita cu Roma este o biserică în esența ei, bizantină, pentru că nu a trecut niciodată la ritul latin. Prin limba medievală a cultului, a culturii și a cancelarilor domnești, limba slavonă, sau slava veche, prin alfabetul chirilic pe care ai noștri l-au folosit și când au scris slavoneste și când au scris romaneste (începând cu secolele XV – XVI - până la jumătatea secolului al XIX-lea), prin toate aceste marturii se poate observa că suntem răsăriteni. Românii sunt un popor latin, fac parte din romanitatea orientală, singurii mostenitori de azi ai romanității orientale. Romanitatea aceasta, cu excepția romanilor, fie s-a grecizat, fie s-a slavizat. Noi am rămas asadar, singurii martori ai occidentului în această parte de sud-est a Europei. Cu alte cuvinte, și în Biserica și în credința creștină, manifestăm un dualism perpetuu. Avem o parte esențială de la Roma (limba și credința apostolică – adusă de latini) și o parte formală, organizatorică de la noua Roma, venită prin slavi. În acest context istoric românii și-au stabilit două principate, două voievodate, sau așa cum le-a numit Nicolae Iorga: „două libertăți românești”, cu voievozi din mila lui Dumnezeu, și cu o stăpânire străină. Pentru Transilvania care era un teritoriu cu multiple nuclee de putere românească, au trebuit aproximativ 150 de ani să fie cucerită de regatul ungar. Cucerirea aceasta a durat de la 1050 până la 1200 (150 de ani). La 1200 stăpânirea străină era aproape pe culmile Carpaților și nu avea intenția să se oprească aici. Această stăpânire străină a întemeiat episcopii occidentale, catolice pe teritoriul viitoarei Moldove și pe teritoriul viitoarei Tari Românești intenționând să le înglobeze și pe acestea în marele regat al Ungariei, așa cum înglobase Transilvania. În Transilvania ortodoxia a ajuns să fie prigonită fiindcă s-a rupt de Roma iar românii ortodocși erau considerați schismatici, erau considerați dușmani și în interiorul regatului și înafara lui. Asadar, la început, discriminarea nu a fost etnică ci a fost una religioasă. În Transilvania în secolul XVI și XVII expresia era: „creștinii de o parte – valahi (românii) de alta parte”.⁸

În secolul XVII cetățenii erau formați din trei națiuni: nobili maghiari, sașii și secuii iar credințele recunoscute erau: calvinismul, luteranismul și unitarianismul (catolicii erau oficial recunoscuți – deși o vreme au fost prigoniti). Românii, dacă vroiau să fie cetățeni trebuiau să treacă la una din aceste confesiuni. Nu gresim dacă afirmăm că secretul supraviețuirii noastre aici în Transilvania, a fost credința și Biserica.⁹

Exemple de comuniune creștină. Preoții, pastorii și ierarhii au jucat un rol foarte important în atingerea idealurilor de libertate fiind deopotrivă și conducători spirituali și politici. Aceștia erau adevărate repere și modele de colaborare și comuniune creștină pentru întreaga comunitate. Când a început mișcarea de eliberare națională și de libertate a romanilor din Ardeal, în fruntea poporului s-au aflat preoții și conducătorii spirituali. La *Supplex Libellum Valachorum Transsilvaniae* – „Petiția Romanilor din Transilvania” (două asemenea petiții au fost trimise împăratului Leopold II prin care românii cereau drepturi egale cu celelalte etnii din Transilvania și reprezentare în Dieta în raport cu populația națiunii române). Prima petiție a fost trimisă în martie 1791 de către Ignatie Darabant episcopul greco-catolic de Oradea iar a doua (adaugată și completată) a fost trimisă de către Ioan Bob, episcopul greco-catolic de Blaj și de către episcopul ortodox al Transilvaniei Ghereasim Adamovici, la 30 martie 1792. Episcopul Ioan Bob și Episcopul Gherasim Adamovici s-au dus împreună la Viena să ducă memoriul. Un alt exemplu îl avem la revoluția din 1848-1849, când episcopii Andrei Saguna și Ioan Lemeny au stat împreună și au prezidat marea adunare de la Blaj. Pentru binele întregii națiuni au stat împreună și au dat exemplu de frăție creștină. Cu această ocazie Simion Barnutiu a zis: „priviți cei doi ierarhi, și randuiala noastră, ei ne dau exemplu despre ce înseamnă fraternitate”¹⁰.

Un alt mare susținător al idealurilor de libertate și unitate națională a romanilor a fost pastorul evanghelic din Medias, Stephan Ludwig Roth. El a participat la marea adunare de la Blaj și a elogiat în mai multe articole publicate în presa vremii, hotărârea și unitatea romanilor, cei care sunt

⁸ Ioan Aurel Pop, Conferința Deva, 2018

⁹ Nicolae Iorga, *Sate și Preoți din Ardeal*, Editura Saeculum, București, 2007

¹⁰ Ioan Aurel Pop, Conferința Marii Uniri, Deva

majoritatea în această țară și care merită să aibă drepturi egale cu celelalte grupuri etnice din Transilvania.

Marea Adunare de la Alba Iulia i-a avut în frunte pe Miron Cristea, episcopul ortodox de Caransebeș (viitorul și primul patriarh al BOR) și pe Iuliu Hossu, episcopul greco-catolic de Gherla (viitorul și primul cardinal al bisericii greco-catolice). La Alba Iulia au stat unul lângă altul, Miron Cristea și Iuliu Hossu, arătând că credința în Dumnezeu trebuie să ne unească și nu să ne dezbine, și că această unire trebuie făcută în numele națiunii române.¹¹ Biserica a fost liantul și garantul peste secole a ideii de unitate a provinciilor românești. Fără limba română folosită în cult sau în predică, fără credința și Biserica nu am fi reușit niciodată. Acestia au fost pivotii unității care s-a finalizat, după multe jertfe, care s-a realizat în mod miraculos la 1 decembrie 1918.¹²

Stephan Ludwig Roth, un martir uitat. Încă din timpul revoluției de la 1848, Biserica Evanghelică a fost reprezentată cu cinste la marea adunare de la Blaj. Pastorul Roth a fost de departe, cel mai mare susținător al libertăților și drepturilor românilor din Transilvania. „Respectatul și genialul pastor Stefan Ludwig Roth, care pentru patriotismul lui aprins, a devenit un susținător al valorilor universale adânci. În 1842 a publicat controversata denunțare a maghiarismului, care constituia simultan un apel pentru varietatea etnică: „trebuie să promovăm diversitatea etnică unde nu s-a impus deja în practică prin natura împrejurărilor. Chiar în anii revoluției, cu prețul jertfei supreme, Roth a ridicat Evanghelia deasupra acestor conflicte de limbă”.¹³ A fost un mare vizionar, mult înaintea celor din timpul său, el a propus înființarea unei gazete oficiale în trei limbi: română, maghiară și germană. „*Taranul în haina de savant*” cum îl numeau concetățenii săi, nelăsând câteva lucrări, de un real interes

pentru istorici până în ziua de astăzi, cea mai importantă fiind *Geschichte von Siebenbürgen* (Istoria Transilvaniei, 1846), rămasă în manuscris. În ianuarie 1849, pastorul Roth a murit în țară și-a înțors la parohia lui din Moșna, având promisiunea de amnistie de la generalul Józef Bem. A fost arestat în 21 aprilie 1849, fiind condamnat la moarte prin împușcare – sentința a fost executată în 11 Mai 1849 la Cluj.¹⁴

Rolul Bisericii Evanghelice.

Lungul secol XIX-lea reprezentat pentru românii săși și din Transilvania o perioadă de adâncă transformare politică, socială, culturală, națională și bisericească fără precedent în istoria anterioară a celor două comunități. Evoluția istorică a ortodocșilor și a luteranilor transilvăneni între revoluția de la 1848 și primul război mondial prezintă numeroase similitudini la nivel instituțional, comunitar și la dezvoltarea identității național-confesionale. Ambele comunități au fost profund marcate nu numai de valorile „spiritului timpului” modern, ci și de activitatea a două personalități care le-au imprimat ireversibil identitatea confesională și națională. Încăzul românilor ortodocși este vorba de mitropolitul Andrei Saguna, iar în cazul sașilor luterani, de episcopul Georg Daniel Teutsch, asemănat de către istoricii și teologii sași cu reformatorul Johannes Honterus.¹⁵ Biserica Evanghelică a avut numeroase asemenea personalități. Stephan Ludwig Roth, Adolf Schullerus, Rudolf Brandsch și mulți alții, au stat în fruntea sașilor și a Bisericii Evanghelice ca adevărați conducători spirituali. Un moment istoric extrem de important pentru Biserica Evanghelică și comunitatea sașilor a avut loc în 8 ianuarie 1919. În sala festivă a Liceului „Stephan Ludwig Roth”

¹¹ Idem, <https://www.youtube.com/watch?v=8sSkcSGRs2Q>, accesat în 2 decembrie 2018

¹² Radu Preda, Interviu la Doxologia Septembrie 11, 2018 https://www.youtube.com/watch?v=Fr1BPq9O_JA accesat azi 4 decembrie, 2018

¹³ Stephan Ludwig Roth, *Der Sprachkampf in Siebenbürgen* (Kronstadt, 1842) 29ff. On him see Otto Folberth, *Der Prozes Stephan Ludwig Roth: Ein Kapitel Nationalitätengeschichte Südosteuropa im 19. Jahrhundert* (Graz/Cologne, 1959). Aparut în *Austria, Hungary, and the Habsburgs, Essay on Central Europe 1683-1867* R.J.W. Evans, Oxford University Press, New York NY, 2006, pp 156

¹⁴ Comuna Mosna și Stephan Ludwig Roth, Editura Cutura, Știința și Arta, Medias, 2015, p 17

¹⁵ Mircea Gheorghe Abrudan, *Ortodoxie și Luteranism între anii 1848-1918*, Teza de doctorat, Universitatea Babeș Bolyai, Facultatea de Istorie și Filosofie, Cluj Napoca, 2013

din Mediaș, s-au întâlnit Comitetul Central Săsesc lărgit și Consiliul Național German Săsesc din Transilvania, ambele constituite în Adunare Națională Săsească. Scopul adunării era acela de a adera la Marea Unire. Potrivit datelor istorice, s-au întâlnit 138 de delegați, la care s-au adăugat și câțiva medieșeni. „Au fost dezbateri aprinse, iar ședința a durat aproape opt ore. În cele din urmă, textul declarației sașilor de recunoaștere a Unirii a fost adoptat în unanimitate”. După ore întregi de dezbateri, se hotărâse aderarea la Marea Unire. Manifestul „Către poporul nostru” a fost preluat și tipărit de ziarul local „Mediascher Wochenblatt”, fiind distribuit participanților. „Poporul săsesc din Transilvania se pronunță, conform principiilor de autodeterminare, pentru unirea Transilvaniei cu România. Salută poporul român și îl felicită pentru îndeplinirea idealurilor sale naționale. Poporul săsesc ia act nu numai de un proces istoric de importanță mondială, ci și de dreptul legitim al poporului român pentru unire și formarea unui stat”, spunea proclamația de la Mediaș, care sublinia și faptul că „pe deplin conștient poporul săsesc se consideră, de acum înainte, ca parte a statului român; el consideră pe fiii și fiicele sale ca cetățeni ai acestui stat”.¹⁶ Acest mod de gândire este reflectat în poziția Bisericii Evanghelice și a comunității germane a sașilor. Cu multa probitate academica, istoricul Ioan Nicolae Popa în studiul introductiv la lucrarea recentă a Liliane Popa, „*Sasii la Rascruce de Vremi*” subliniază pe larg acest mod de abordare al sașilor, noile speranțe și încrederea într-un viitor mai bun, odată cu Marea Unire. Cercetătoarea face prezentarea și analiza jurnalelor de parohie¹⁷ din 17 comunități ale Bisericii Evanghelice pe o perioadă care acoperă anii 1914 – 1919, reușind să surprindă viața acestor comunități în perioada primului război mondial și a Marii Uniri de la 1918. Redăm aici doar un scurt citat din aceste jurnale de parohie, care ilustrează modul lor de gândire: “ În atitudinea poporului sas se produce treptat o schimbare; lucrurile sunt privite în fața și se acționează în consecință. La 8 ianuarie, Adunarea Națională a sașilor se reunește la Mediaș și, după o profundă analiză, se decide ca sașii din Transilvania să se alature Regatului României Mari. Este o hotărâre de importanță istorică, cum n-a mai fost alta de la emigrare încoace. Ne despartim fără ură de Ungaria destrămată și ne vom îndeplini cu loialitate datorită în noile circumstanțe.”¹⁸

Delegația poporului săsesc care s-a dus cu rezoluția de la 8 ianuarie la Sibiu și apoi la București la regele României a fost condusă de părintele Adolf Schullerus, primul preot de la Sibiu. Datorită relațiilor foarte bune avute cu Vasile Goldis și Iuliu Maniu, pastorul Schullerus avea să fie ales senator în primul parlament al României Mari iar un alt membru al delegației săsești, tot teolog evanghelic, Rudolf Brandsch avea să fie de asemenea membru în parlamentul României iar în perioada 1931-1932 în cadrul guvernului Iorga, Brandsch a fost subsecretar de stat (ministru fără portofoliu) pentru minorități. Multi intelectuali români au primit cu mare entuziasm inițiativa sașilor, iar Nicolae Iorga a făcut afirmația memorabilă: “sașii, prin hotărârea lor, au ajutat mult statul român... a fost un act chibzuit, bine cumpănit, iar hotărârea de la Mediaș ne-a folosit mult”¹⁹.

In loc de concluzii. Particular gândirii creștine din Biserica Evanghelică, este dragostea față de Dumnezeu și față de aproapele, dar mai ales înțelegerea faptului că întreaga viață trebuie să fie ancorată în cuvântul lui Dumnezeu, în Sfânta Scriptură. Caracteristic Reformei este modul în care reformatorii au înțeles rolul pe care îl joacă Sfânta Scriptură și celebrează sintagma “*sola scriptura*”²⁰ în viața creștinului și în viața comunității. Pe structura etnică a unui popor disciplinat și harnic, așa cum sunt sașii, evanghelia lui Hristos a cultivat cu prisosință virtuțile creștine, desigur, în viața

¹⁶ Milu Olteanu, *Opt Pentru Marea Unire*, Monitorul de Mediaș, Decembrie 2015

¹⁷ Liliana Popa, *Sasii la Rascruce de Vremi*” Editura Curs, Cluj Napoca, 2018, p 6 - Preoții evanghelici sunt încurajați încă din secolul XVII să tina o așa numita, Gedenkbuch (Carte Memorială). Este foarte interesantă ca studiu agenda parohială a Pastorului Stephan Ludwig Roth și notele referitoare la relația cu românii și special la frumoasa colaborare cu preotul român al Bisericii Ortodoxe

¹⁸ Liliana Popa, *Sasii la Rascruce de Vremi*, p 207

¹⁹ Vasile Ciobanu, *Germanii din România în anii 1918 – 1919*, citat de Ruxandra Hurezean în articolul “*Sasii, Marea Unire și marul de Transilvania*” apărut în Revista Sinteza, Cluj Napoca, 13 iulie, 2018

²⁰ Reformatorii au înțeles că autoritatea supremă în materie de dogmă o are sfânta scriptură – sola scriptura

acelora care au practicat un crestinism autentic, iar lucrul acesta s-a putut vedea in dragostea sasilor fata de neam si de fata de patrie. Chiar daca patria aceasta, Romania, a devenit a lor prin migrarea stramosilor, de acum 800 de ani, pamantul si neamul dintre Carpati i-a primit cu multa generozitate. Experienta migratiei si a transhumantei are ecouri profunde in antropologia crestina si in textele sacre ale gandirii iudeo-crestine. Exista in reflectia teologica crestina o anume detasare de tot ceea ce este pamantesc, lumesc si trecator: “in credinta au murit toti acestia, fara sa fi capatat lucrurile fagaduite; ci doar le-au vazut si le-au urat de bine de departe, marturisind ca sunt straini si calatori pe pamant. Cei ce vorbesc in felul acesta arata deslusit ca sunt in cautarea unei patrii. Daca ar fi avut in vedere pe aceea din care iesisera, negresit ca ar fi avut vreme sa se intoarca in ea. Dar doreau o patrie mai buna, adica o patrie cereasca. De aceea lui Dumnezeu nu-I este rusine sa Se numeasca Dumnezeu lor, caci le-a pregatit o cetate”.²¹ Sasi din Biserica Evanghelică au fost mereu gata de aceasta jertfa, de aceasta desprindere fata de locurile dragi unde s-au nascut si au crescut. Epistola catre Diognet, o perla a literaturii crestine din primele trei secole ale vietii Bisericii, reflecta aceiasi mobilitate interioara a crestinilor autentici, una pe care ti-o da credinta si speranta in promisiunile sfinte ale cuvântului lui Dumnezeu: “ 1. Crestinii nu se deosebesc de ceilalti oameni nici prin pamantul pe care traiesc, nici prin limba, nici prin imbracaminte. 2. Nu locuiesc in orase ale lor, nici nu se folosesc de o limba deosebita, nici nu duc o viata straina. 3. Invatatura lor nu-i descoperita de gandirea si cugetarea unor oameni, care cerceteaza cu nesocotinta; nici nu o arata, ca uni, ca pe invatatura omeneasca. 4. Locuiesc in orase grecesti si barbare, cum le-a venit soarta fiecaruia, urmeaza obiceiurile bastinasilor si in imbracaminte si in hrana si in celalalt fel de viata, dar arata o vietuire minunata si recunoscuta de toti ca nemaivazuta. 5. Locuiesc in tarile in care s-au nascut dar ca strainii, iau parte la toate ca cetateni, dar pe toate le rabda ca straini. Orice tara straina le e patrie, si orice patrie le e tara straina... 9. Locuiesc pe pamant, dar sunt cetateni ai cerului”.²² Aceasta gandire si aceasta vietuire nu i-a impiedicat pe credinciosii Bisericii Evanghelice, nici pe cei ai Bisericii Ortodoxe sau pe cei ai Bisericii Greco – Catolice sa isi dea mana si sa lupte impreuna pentru idealurile de libertate si de unitate ale poporului roman. Nu i-a impiedicat „*sa-si gandeasca viata si sa-si traiasca gandirea*” sub aceste inalte si sublime idealuri fata de care s-au implicat, motivati fiind de credinta lor. Au luptat unitatea si pentru binele neamului in care ia asezat Dumnezeu. Academicianul Ioan Aurel Pop face o analiza succinta a imnului de stat al Romaniei „*Desteapta-te Romane*” si sugereaza ca sintagma aceasta a trezirii este mai actuala ca oricand. Astazi, la o suta de ani de la Marea Unire, poporul roman are nevoie din nou de luciditate, de cea coagulare de energii colective. Are nevoie sa reflecte asupra idealurilor de unitate nationala pe care le-a intretinut atat de fericit, limba, credinta si biserica neamului romanesc: „trecutul glorios trebuie sa ajute la schimbarea prezentului letargic si sa conduca spre un viitor glorios. Simetria este perfecta. Prezentul caracterizat initial printr-un somn de moarte, se poate modifica usor si el, sub influenta trecutului eroic si al viitorului plin de speranta.”²³

BIBLIOGRAPHY

- Abrudan, Mircea – Gheorghe, *Ortodoxie si Luteranism intre anii 1848-1918*, Teza de doctorat, Universitatea Babes Bolyai, Facultatea de Istorie si Filosofie, Cluj Napoca, 2013
- Bel, Valer, *Unitatea Bisericii în teologia contemporană. Studiu interconfesional-ecumenic*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003.
- Braniște, Marin M., „Pastorul Ștefan Ludwig Roth (1796-1849) – susținător al cauzei românilor din Transilvania și participant la Revoluția din 1848-49”, în *Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1978*
- Ciobanu, Vasile, *Germanii din Romania in anii 1918 – 1919*, Sibiu, Editura Honterus, 2013

²¹ Evrei 11:13-16 *Sfanta Scriptura*, Traducerea Cornilescu, Editura Christian Aid Ministries, Berlin OH, USA, 1998

²² Scrierile Parintilor Apostolice, *Epistola catre Diognet*, Capitolul V, EIBMBOR Bucuresti 1995, pp 339-340

²³ Ioan Aurel Pop, *Identitatea Romaneasca*, editura Contemporanul, Bucuresti, 2017, p 34

- Comuna Mosna și *Stephan Ludwig Roth*, Medias, Editura Știința Cultura și Arta, 2015
- Folbert, Otto (ed.), *Stephan Ludwig Roth, Gesammelte Schriften und Briefe, Band 1-6*, Verlag der Krafft & Drotleff A. G., Hermannstadt, 1927-1939.
- Gollner, Carol, *Stephan Ludwig Roth, Viata și Opera*, București, Editura Științifică, 1966
- Iorga, Nicolae, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, ediție îngrijită și prefațată de I. Oprișan, București, Editura Saeculum, 2009.
- Iorga, Nicolae, *Sate și preoți din Ardeal*, ediție criticată de I. Oprișan, București, Editura Saeculum, 2007.
- Leb, Ioan-Vasile, Gârdan, Gabriel-Viorel, Eppel, Marius, Vesa, Pavel, *Instituții Ecleziastice. Compendiu de Legislație Bisericească (Secolul al XIX-lea)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2010.
- Lupaș, Ioan, „Un martir al Transilvaniei: preotul Stefan L. Roth 1796-1849”, în *Studii, conferințe și comunicări istorice*, vol. III, Tipografia Cartea Românească Cluj, Sibiu, 1941
- Pop, Ioan-Aurel, *Identitatea Românească*, București, Editura Contemporanul, 2007
- Pop, Ioan – Aurel, *Istoria Adevărului și Miturile*, Cluj Napoca, editura Școala Ardeleană, 2018
- Pop, Ioan-Aurel, *Din mâinile valahilor schismatici. Românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII-XIV)*, București, Editura Litera, 2011.
- Popa, Liliana, *Sasii la Răscruce de Vremi*, Cluj Napoca, Editura Curs, 2018
- Scriverile Părinților Apostolici, *Volumul 4*, București, Editura IBMBOR, 1995
- Roth, Stephan Ludwig, *Lupta pentru Limba în Transilvania*, București, Editura 100+1 Gramar, 1998